

nr. 1 FEBRUAR 2019 85. ÅRGANG

ORGANIST

bladet

ARBEJDSPLADSKULTUR

Veje til en bedre arbejdsplads i folkekirken

TEMA: ARBEJDSMILJØ

Få hjælp af en ergoterapeutisk konsulent

God ergonomi og øvelser for organister

Pilates - Træning mod smerter virker

Værdien af en god kropskoordination i Alexanderteknik

DOKS

DANSK ORGANIST OG KANTOR SAMFUND

Dansk Organist og Kantor Samfund **DOKS**

Vesterbrogade 57, 1. th. - DK-1620 København V
Tlf. 33 79 16 85 (tr. 10-13)
doks@doks.dk - www.doks.dk
Sekretariatsleder: **Bjørn Arberg**
Mobil 21 47 04 30 (træffes ikke fredag)
Sekretær: **Lene Arberg**

Bestyrelse **DOKS**

Karin Schmidt Andersen formand
Hendriksholm Kirke
Vesterbrogade 57, 1. th. DK-1620 København V
kas@doks.dk
Tlf. 21 28 00 72

Poul Skjølstrup Larsen næstformand
Løgumkloster Kirke
skjoelstrup@doks.dk
Tlf. 40 68 21 44

Philip Schmidt-Madsen kasserer
Sct. Matthæus Kirke
phsc@vesterbrosogn.dk
Tlf. 30 33 89 70

Bente Hogrefe Nielsen
Sjællands Kirkemusikskole
bente.hogrefe@mail.dk
Tlf. 29 67 13 01 - 46 96 46 92

Klaus Viggo Jensen
Ringkøbing Kirke
kuj@youmail.dk
Tlf. 48 41 46 71 - 20 32 43 40

Peter Bjerregaard
Godthåbskirken
pbm@godthaabskirken.dk
Tlf. 26 36 87 61

Christina Beltoft Mortensen
Nørre Tranders Kirke
beltoftchristina@gmail.com
Tlf. 98 14 91 73 - 61 71 91 73

Akademikernes A-kasse

Vester Farimagsgade 13 - 1606 København V
Tlf. 33 95 03 95 - www.aka.dk

Organistbladet **DOKS**

Mikael Garnæs ansvarshavende redaktør
Tysk-fransk reformert Kirke
organistbladet@doks.dk - Tlf. 41 26 63 31
Abonnement: årligt kr. 600
Annoncer sendes til annoncer@doks.dk
Annoncepriser: Kontakt redaktør eller www.doks.dk
Deadline for redaktionelt stof til næste nummer: 1. marts.
Deadline for annonce-materiale: 5. marts.
Grafisk arbejde: spotON og RiisGraphics
Tryk: Litotryk A/S
Forsidegrafik: Helle Riis

INTROITUS Af Mikael Garnæs

Det gode arbejdsliv

Hvad gør man for ikke at få problemer med nakke, ryg og skuldre? Og hvad gør man, hvis man alligevel får en arbejdsrelateret skade? Mange af os oplever i løbet af arbejdslivet, at kroppen i mere eller mindre alvorlig grad begynder at gøre knuder. At forebygge at det sker, og hjælpe, hvis det alligevel indtræffer, er emnet for tre af artiklerne i dette nummer.

Lotte Skands er ergoterapeut ansat i Folkekirkens Arbejdsmiljørådgivning (FAR), som yder konsulentbistand inden for fysisk og psykisk arbejdsmiljø til sogne og enkeltpersoner i folkekirken. Hun anskuer orgelspillet fra en ergonomisk synsvinkel og udpeger forskellige faktorer, man skal være opmærksom på: Den konstante brug af de samme små muskelgrupper i hænder og arme, orgelbænkens udformning og belysningen ved spillebordet, og fortæller om sine erfaringer ved konsulentbesøg på kirkelige arbejdspladser. FAR's konsulentbistand er ofte arbejdsgiverbetalt, da den typisk finansieres over et provstisamarbejde eller via et enkelt menighedsråd.

Det er selvfølgelig også den enkeltes eget ansvar og interesse at holde krop og spillefærdighed ved lige ved regelmæssig træning. Det kan man gøre på mange måder, og hvordan det gribes an, er et personligt valg. Vi har bedt to organister, Carsten Bagge Mølholm, lærer i Alexanderteknik, og Ulla Kjærsgaard, indehaver af Pilates Aalborg, om at fortæller om deres respektive træningssystemer og deres erfaringer med hvad godt de kan gøre for livet som organist.

Det psykiske arbejdsmiljø i folkekirken, herunder problemer med mobning, blev genstand for en udførlig undersøgelse, foretaget af Oxford Research og offentliggjort i oktober 2018. DOKS' sekretariatsleder Bjørn Arberg fortæller om undersøgelsen. Den peger på, at arbejdspladskulturen i folkekirken er præget af såvel synlige som usynlige mekanismer, som det er vigtigt at være opmærksom på, herunder en ledelse, der nogle steder kan være for usynlig, og andre steder for påtrængende.

Der er også behov for at diskutere, hvad kerneopgaven i folkekirken er, og her peger rapporten på, at folkekirkens indbyggede rummelighed indadtil kan medføre konfliktskyhed i forhold til at drøfte kerneopgaver og kerneydelse. Den udbredte kultur med selvledelse i folkekirken forpligter til, hvad rapporten kalder det "samskabende samarbejde", og den bringer en række anbefalinger, blandt andet at kirkens personale anerkender hinandens faglige kompetencer og udviser interesse og respekt for kollegaen.

IND- HOLD

6-10

TEMA: ARBEJDSMILJØ

Folkekirkens Arbejdsmiljørådgivning
tilbyder ergoterapeutisk konsulent

God ergonomi og øvelser for organister

Pilates, farvel smerter!

Om Alexanderteknik – og værdien
af en god kropskoordination

12-13

REGISTERTAVLEN

24

DOKS'EN UD AF BOKSEN
BIRGITTE FRANDBSEN

5
KLUMME

ALLE KAN
SYNGE

14-15

ANMELDELSER

VIDERØ-SAMLINGEN
ER EN ORGELHISTORISK
GAVEPAKKE

16

FORMANDEN
HAR ORDET

HVAD HAR
DOKS PÅ
DAGSORDENEN ?

18-20

VEJE TIL EN BEDRE
ARBEJDSPLADS I
FOLKEKIRKEN

22

MUSIK TIL GUDSTJENESTEN
SØNDAG
SEKSAGESIMA,
2. TEKSTRÆKKE

23

KALENDER

SÆT TURBO PÅ INDSTUDERINGEN

Sæt skub i indstudering, nodeforståelse, gehør og prima vista-sang for kor med sangere i alle aldre.

26. APRIL KL. 10-16, SORØ SOGNEGÅRD

REPERTOIREGULD

Få fornyet dit repertoire og mød tre af tidens mest sunge børnekorkomponister: John Høybye, Merete Kuhlmann og Povl Christian Balslev.

7. JUNI KL. 10-16, STRIB KIRKES SOGNEGÅRD

STUDIEDAGE PÅ NODEBIBLIOTEKET

Dage til fordybelse i korrepertoire til den kommende sæson. (Et gratis tilbud til alle medlemmer af Folkekirken Ungdomskor.)

10. – 21. JUNI, NODEBIBLIOTEKET, LØGUMKLOSTER

SANGEN HAR VINGER

Sommerens skønneste korkursus for voksne sangere - med fokus på nye salmer og kirkemusik

29. JUNI – 5. JULI, RØNDE HØJ- OG EFTERSKOLE

SOMMERSKOLE

Vi fejrer den 10. sommerskole sammen med en række af landets bedste instruktører. Sommerskolen er for sangere m/k i alderen 13-29 år og for korledere, der søger faglig fordybelse.

27. JULI – 2. AUGUST, RØNDE HØJ- OG EFTERSKOLE

KURSER FOREDRAG WORKSHOPS

KORET INDEFRA

Kursusdag om alt det, der er med til at skabe et konstruktivt og motiverende kormiljø.

**13. SEPTEMBER KL. 10-16,
SJÆLLANDS KIRKEMUSIKSKOLE**

KORLEDERSTEMMEN - EFTERUDDANNELSE

Korlederens egen stemme og det vokale arbejde i korprøverne er i centrum i denne efteruddannelse.

**4. OKTOBER 2019 – 7. MARTS 2020,
HANS THAUSENS KIRKE I ODENSE**

BEVÆG KORET

Kursus med inspiration til både den kropslige og musikalske bevægelse i koret.

**30. AUGUST KL. 10-16,
VIBORG DOMKIRKES SOGNEGÅRD**

**9. SEPTEMBER KL. 10-16,
SOGNEGÅRDEN VED TOFTLUND KIRKE**

**24. APRIL 2020 KL. 10-16,
KLOSTERMARKSKIRKEN I RINGSTED**

**YDERLIGERE OPLYSNINGER OM
PROGRAM, PRIS OG TILMELDING
WWW.FUK.DK ■ FUK@FUK.DK / 21 79 35 31**

FOLKEKIRKENS UNGDOMSKOR

Jeg blev pianist. Eller advokat. Jeg blev pianist. Det eneste vidste med sikkerhed var, at aldrig skulle være organist. Jeg skulle under ingen omstændigheder have noget med kor at gøre og i hvert fald ikke børnekor. Forældre der var pianister, organister, børne- og vokskorledere samt klaverpædagoger, var det ikke det jeg skulle.

KLUMME Af Anne-Kari Ferenczi, organist og leder af korskolen i Herstedøster Kirke

Alle kan synge

Som 16-årig var mit største ønske at være pianist. Eller advokat. Jeg blev pianist. Det eneste jeg vidste med sikkerhed var, at jeg aldrig skulle være organist. Og jeg skulle under ingen omstændigheder have noget med kor at gøre, og i hvert fald ikke børnekor. Med to forældre der var pianister, organister, børne- og vokskorledere samt klaverpædagoger, var det ikke det jeg skulle.

Det gik ikke helt som planlagt.

Da jeg for 12 år siden blev organist i Herstedøster, fulgte der også et lille børnekor med. At lære børn at synge viste sig i virkeligheden at være meget sjovt. Men der var ganske få børn i koret, og børnenes aldersspredning var for stor. Jeg havde hørt, at Herstedøster Skole ikke havde særlig meget sang, og kun stumperne af lidt kor. Alle børn kan synge, hvis de starter tidligt. Og det skulle de have lov til. Jeg fik en drøm. Jeg ville samarbejde med Herstedøster Skole om at lave børnekor. Ret hurtigt i 2007 gik jeg til skolen for at foreslå et samarbejde. Hvordan kunne vi få glæde af hinanden? Meldingen fra skolelederen var klar: Et korsamarbejde? Det behøvede jeg slet ikke tænke mere over. Men min drøm var der stadig. En novemberdag i 2017 befandt jeg mig igen på Herstedøster Skoles kontor. Skolelederen var en anden, og jeg havde i

mellemtiden opbygget en velfungerende korskole, der starter med børnehavekor og slutter med ungdomskor op til 25 år. I november 2017 blev jeg – noget bedre forberedt end sidst – sendt hjem med et klap på skulderen og en opfordring til at tænke stort. Med et nyt samarbejde kunne vi tænke et korprojekt ind i skolens nye profil. Samme opfordring lød fra mit menighedsråd, da jeg præsenterede idéen om et formaliseret samarbejde med skolen. Et par måneder senere stod jeg igen på skolen, nu med en projektbeskrivelse på Alle Kan Synge. Med midler fra kommune, Statens Kunstfond og Glostrup provsti har 175 børn på 0. og 1. årgang i Herstedøster fået korsang på skoleskemaet med korleder Signe Sørensen, i tæt samarbejde med skolens lærere/pædagoger. Da projektet startede i august, var det, som om alt eksploderede om ørerne på os. Der var besøgende fra kirke-, kultur-, skolemiljøer og medier samt en kultur- og kirkeminister der kom forbi, og før det var nytår var Alle Kan Synge sammen med Orkestremester nævnt i kulturministerens drøm for 2025.

Hvad skete der lige på den skole?

For 50 år siden var skolekor og fællessang på skolerne udbredt i Danmark, ledet af musik- og sanglærere, men fællessangen og korsangen forsvandt grad-

vist på mange skoler. De lærere, der med et klaver kunne lede et skolekor, er gået på pension. På skolerne er musik mange steder blevet et hadefag, det allersværeste fag at undervise i, og der uddannes alt for få musiklærere.

I kirkerne blev der samtidig for 50 år siden sået et frø, der skulle vise sig at være en gave til Folkekirken. Vi organister og korledere har babysalmesang, børnehavekor, spirekor, børnekor, ungdomskor, vokskor, korskoler, kort sagt: Korsang blomstrer med lokale ildsjæle overalt i kirkerne. Med 855 kor og 12.000 medlemmer har Folkekirken Ungdomskor på 50 år vokset sig til Danmarks største demokratiske kororganisation, drevet af ildsjæle med kærlighed til mennesket, fællesskaberne og musikken.

Folkekirke­ns Arbejds­miljø­rådgivning tilbyder ergo­te­ra­peu­ti­sk kon­su­lent

Lotte Skands er ergoterapeut ansat i Folkekirke­ns Arbejds­miljø­rådgivning. Det er en selvstændig rådgivning, som yder konsulent­bistand inden for fysisk og psyki­sk arbejds­miljø til sogne og enkel­per­so­ner i folkekirken. Der er tre konsulenter tilknyttede, og Lotte er den der træder til, hvis man har ergonomiske eller fysiske udfordringer.

”Mit speciale er ergonomi i forbindelse med arbejds­miljø,” fortæller hun. ”Jeg tager ud på arbejds­plads­pladser og rådgiver f. eks. ved ensidigt belastende arbejds­stil­lin­ger, hvor de samme muskel­grupper bruges hele tiden. Ved orgelspil er det typisk de samme små muskel­grupper i hænder og arme der bruges. Orgelspil er stærkt opmærksomheds­krævende (syns- og hø­re­krævende) arbejde, hvilket er en for­væ­ren­de faktor i forbindelse med ensidigt gentaget arbejde.”

En anden ergonomisk udfordring er ifølge Lotte Skands orgel­bænken. ”En orgel­bænk til­pas­ser sig ikke kroppen, men kroppen skal til­pas­se sig den. På et kontor ville man aldrig bruge sådan én.”

En ting Lotte ofte påtaler er belysningen ved orglet. ”Belysningen opleves tit som gullig hygge­belysning, og det er meget uhen­sigts­mæs­sig­st. Typisk er der krav om 500 lux på en arbejds­plads, men det er der sjældent ved orgler. Når lyskilden er svag, vil hjernen indstille sig på, at synet skal fungere som første prioritet, hvilket typisk vil sige, at man stikker nakken frem som kompen­sa­tion for at man ikke ser så godt. Det kan give nak-

kespændinger. Hvis man sidder og stikker hovedet frem, skal man, udover at tjekke belysningen, overveje at få en synstest, der kan medføre at man skal have skærmbriller.”

Jo flere forværende faktorer der er, jo kortere tid skal man arbejde med ensidigt gentaget arbejde. Ifølge Lotte Skands siger arbejds­tilsynets vurderingsmodel, at man højest bør være beskæftiget med ensidigt gentaget arbejde i 3-4 timer dagligt. Ellers er der risiko for på sigt få arbejds­betingede lidelser.

Det er dog ikke Lottes opfattelse, at orga­niser generelt har flere arbejds­betingede lidelser end andre. ”Jeg hører mest om ondt i ryggen, hvilket jo næsten er en folke­sygdom i dag. Tidligere fik man at vide, at man skulle hvile sig, men det er vi gået helt væk fra. Har man gener i ryggen i forbindelse med orgelspil, er det bedste man kan gøre at træne sine ryg- og mavemus­kler. Også forebyggende træning er vigtig.”

Lotte Skands minder om, at hvis man har udfordringer/problemer i arbejds­miljøet, skal det skrives ind i ens APV. Det er vigtigt, og man har som medarbejder krav på, at der gøres en indsats for at løse udfordringerne, det siger arbejds­miljøloven. Der er derimod ingen lovhjemmel til at få behand­lingerne betalt, men man kan altid spørge sin arbejdsgiver, om de vil give tilskud!

Hvis man vil i kontakt med Lotte, kan man altid ringe til Folkekirke­ns Arbejds­miljø­rådgivning, men hvis det er større opgaver, vil det koste et honorar. Typisk tegner menigheds­rådet et abonnement, hvor man får et vist antal konsulent­timer om året til rådighed. De kan bruges til mange forskelli-

”En orgel­bænk til­pas­ser sig ikke kroppen, men kroppen skal til­pas­se sig den...”

ge ting, f. eks. til udarbejdelse af APV, årlig arbejdsmiljødrøftelse, løsning af specifikke fysiske eller psykiske udfordringer etc., ved at en af de tre konsulenter kommer ud på arbejdspladsen. Lotte tager sig primært af det ergonomiske/fysiske, de øvrige konsulenter primært af det psykiske arbejdsmiljø.

På hjemmesiden står der desuden meget om både fysiske og psykiske arbejdsmiljøtemaer. Man kan tilmelde sig et nyhedsbrev, som kommer ca. 8 gange om året.

God ergonomi og øvelser for organister

Som organist har man mange timers ensidigt belastende arbejde ved et orgel, der kan være medvirkende til smerter i ryg, lænd, skuldre, nakke og arme. Derfor er det vigtigt, at du selv gør noget aktivt for at forebygge belastningsskader. Fysisk aktivitet hjælper dig til at komme dig hurtigere over rygsmerter, og det er derfor en god ide at være fysisk aktiv, hvis du gerne vil slippe af med smerterne. Rygøvelser kan være en god måde at få bugt med rygsmerter på eller forebygge smerterne før de indtræffer. Det samme kan elastikøvelser mod smerter i nakke og skuldre, hvilket er videnskabeligt dokumenteret.

Lider du allerede af rygproblemer, hvor du oplever ubehag og smerte i ryggen, anbefales det, at du taler med din læge inden

Fakta

Folkekirkens Arbejdsmiljøråd har, sammen med Kirkeministeriet, etableret Folkekirkens Arbejdsmiljørådgivning, forkortet FAR. Rådgivningen henvender sig både til arbejdsgivere, ledere og medarbejdere inden for folkekirken. FAR tilbyder rådgivning både i forbindelse med lovbundne opgaver som f.eks. APV, arbejdsmiljødrøftelse, og arbejdsmiljøorganisation, og forbedring af det psykiske arbejdsmiljø, herunder håndtering af konflikter, samarbejde og trivsel. FAR sælger ydelser ud fra to modeller - abonnemeter og enkeltopgave.

I en abonnementsordning (enten via et provstisamarbejde eller via et enkelt menighedsråd) er der forudbetalt for nogle rådgivningstimer, som kan bruges til opgaveløsning. Der være mulighed for at en

konsulent fra rådgivningen kommer på besøg og rådgiver imellem 4 og 10 timer, alt efter abonnementsstype. Derudover giver et abonnement adgang til en hotline, hvor menighedsrådet og ansatte har mulighed for at få hjælp til afklaring af spørgsmål inden for arbejdsmiljø.

Opleves der større eller mere komplekse problemstillinger, er det muligt at tilkøbe ekstra timer uden for abonnementsordningen. Det kan dreje sig om konflikthåndtering og konfliktmægling, håndtering af mobning, samarbejdsvanskeligheder, psykisk arbejdsmiljø generelt eller udviklingsprojekter, temadage, workshops, kurser etc.

www.kirketrivsel.dk

du går i gang med for mange krævende rygøvelser. Oplever du smerter i ryggen under en rygøvelse, skal du stoppe øvelsen og gå videre til en anden øvelse.

Ved stillesiddende arbejde ved f.eks. et orgel/klaver etc. er der begrænset bevægelse og bevægelsesfrihed. Kroppen er skabt til at være i bevægelse, og ikke til stillesiddende arbejde!

Skift derfor arbejdsstilling i løbet af dagen. Variér dine opgaver, så du f.eks. også står op ved administrativt arbejde. Indlæg mange små pauser, gå en tur og bevæg hele kroppen og få ilt til hjernen. Tag trapperne flere gange om dagen, hvis det er muligt. Men for at passe på dig selv og din krop, da du jo skal kunne holde til mange år på arbejdsmarkedet, kan nedenstående øvelser kun anbefales.

God fornøjelse
Med venlig hilsen
Lotte Skands, ergoterapeut

5 simple rygøvelser:

www.gigtforeningen.dk/et-sundt-liv/motion-og-traening/oevelser/ryg

Styrketræningsøvelser for ryggen:

www.iform.dk/traening/styrketraening/styrketraeningsoevelser

4 elastikøvelser mod smerter i nakke og skuldre:

www.amid.dk/viden-og-forebyggelse/fysisk-arbejdsmiljoe/smerter-i-musklerog-led/hvad-kan-i-goere/%C3%B8velser/%C3%B8velser-mod-smerter-i-nakkeskulder-og-arm-med-elastik

Pilates: Farvel, smerter!

Året 2011 var et skelsættende år for mig. Jeg blev tilfældigt lokket til at spille til en højmesse i den lokale kirke, skønt jeg aldrig havde bænket mig foran et orgel. Med en universitetsuddannelse i musik i baghånden skulle jeg i en sen alder mestre et orgel, som udover at være et svært instrument at betjene også gav andre udfordringer.

Ved et orgel skal kroppen nemlig tilpasses instrumentet, og ikke omvendt. Orgelbænken var hård, jeg skulle sænke hovedet og blikket akavet for at læse noderne. Min lænd blev unødigt krummet for at nå manualet, og jeg fik smerter i ryggen, jeg aldrig før havde kendt til. Siden mit første møde med orgelbænken har jeg siddet foran flere forskellige orgler, og hver gang har arbejdsstillingen været en udfordring. Alligevel var det en selvfølge, at jeg tilmeldte mig PO-uddannelsen.

Op til eksamen fik jeg en knude under højre skulderblad, og denne måtte fjernes for at nå mit mål om et eksamensbevis. Vejen til PO var med mange smerter til følge, men det lykkedes.

Træning og atter træning

Udover mit nuværende job som organistassistent i Nr. Tranders Kirke, hvor jeg blev ansat efter eksamen, har jeg mit eget lille firma.

Firmaet hedder Pilates Aalborg, og her har vi siden 2007 beskæftiget os med mennesker, som ønsker et liv uden smerter og som vil have en mere personlig vejledning indenfor træning – og især holdningsvejledning.

Pilates Aalborg drives sammen med to dygtige fysioterapeuter, og vi har hjulpet mange mennesker, som ønsker en smertefri tilværelse.

Den viden jeg har om holdning, vejtrækning samt dét at kroppen hænger sammen i netværk, har hjulpet mig hver gang, jeg har sat mig bag et orgel.

Når jeg spiller, er mit vigtigste våben mod smerter øget opmærksomhed om min holdning og min vejtrækning. Dette er selvfølgelig suppleret med forudgående og regelmæssig træning.

Optimal holdning

Når du sidder på orgelbænken skal du sidde rank som en støtte, for at arme og ben kan arbejde i alle retninger. Du skal holde fokus og være koncentreret. Du skal sidde på toppen af dine sædekner, skuldrene skal sænkes, hovedet skal holdes rank og du skal tænke dig højere, end du er. Længden i kroppen øges ved at trække hagen en smule ind. Træk vejret optimalt for at give plads til bevægelse. Holder du vejret unødigt, nedsætter du bevægelsesfriheden i kroppen radikalt.

Forestil dig, at sædeknerne er rødderne på et træ, at kroppen er selve træets stamme og at hovedet rækker op som træets krone. Fra denne stilling kan arme og ben fungere som lette kviste med god bevægelsesfrihed.

Denne holdning forudsætter, at ryg og mave skal være stabile og stærke på samme tid, mens skuldre og hofter skal være smidige.

Du skal derfor BÅDE træne dig stærk, stabil og smidig. Især din smidighed i

hofterne er afgørende. Hoftebøjnerne er på konstant overarbejde når du bruger pedalerne, disse ”trækker” unødigt i din lænd, da lænd og hofte er forbundet med hinanden.

Et arbejdsliv uden smerter

Når først smerterne indfinder sig i kroppen, kan du være sikker på, de finder dig igen. Selvom du måske har været på besøg hos din fysioterapeut eller kiropraktor, er det som regel blot en midlertidig lindring.

Hvis du er en af dem, som døjer med arbejdsrelaterede smerter, skal du dog ikke fortvivle, for der er hjælp at hente med regelmæssig træning.

For mit eget vedkommende var jeg så heldig, at jeg selv kunne finde lindrende og smertenedsættende øvelser, men det er langt fra alle, der har den mulighed. Du kan gøre meget hjemme på stuegulvet, alternativt find et godt træningssted, som ikke kun tilbyder styrketræning – din bevægelighed er lige så afgørende for et langt liv på orgelbænken som din styrke.

Øvelser på nettet

Jeg har udvalgt nogle meget nemme øvelser, som du finder på DOKS' hjemmeside.

Her er vedlagt billeder samt nøje beskrivelser af et par gode mobilitets- og stabilitetsøvelser.

Husk endvidere at styrketræne. Du finder nemt et par styrkeøvelser for ryg og mave som supplement i dit lokale træningscenter. God fornøjelse!

For øvelser, se: **Supplementsartikler** under **Medlemssiden+** på www.doks.dk

Træning er vigtig for at holde muskler og led smidige. Ryg og mave skal være stabile og stærke på samme tid, mens skuldre og hofter skal være smidige.

Om Alexanderteknik – og værdien af en god kropskoordination

I begyndelsen af 1981 bestod jeg som 21-årig optagelsesprøven til den kirkemusikalske uddannelse på DKDM og startede derinde senere samme år.

Før optagelsesprøven havde jeg kun spillet orgel i ca. 5 måneder. Til gengæld havde jeg fået klaverundervisning hos en elskerlig, men ikke særlig metodisk, kvindeligt lærer siden 9 års-alderen.

Almindeligt ubehag ved at være et ungt menneske plus en - ud fra et kropsligt synspunkt - dårlig klaverteknik manifesterede sig som en hyppig hovedpine. Jeg spiste hovedpinepiller måske 3 gange om ugen.

På konservatoriet fik jeg en klaverlærer, Karen Levinsen, som blev opmærksom på min generelt dårlige kropsbrug - på alle billeder før 1982 er jeg duknakket og med skuldrene trukket op til ørene. Hun anbefalede mig at tage lektioner hos en lærer, Joseph Artzi, som underviste i en disciplin, der kaldtes Alexanderteknik (efter navnet på den australske skuespiller, som udtænkte teknikken).

Undervisningen i Alexanderteknik medførte i løbet af et par måneder at min hovedpine forsvandt og skuldrene faldt ned på plads, hvor de hører hjemme. En fantastisk fornemmelse, jeg blev to centimeter højere og min generelle kropsbrug blev bedre.

Senere i livet, fra 1997 til 2000, valgte jeg så at tage uddannelsen på 1600 timer som lærer i Alexanderteknik, samtidig

med at jeg passede mit fuldtidsjob som organist og korleder ved Frederiksholm kirke i København.

Alexanderteknik tager udgangspunkt i en kropsforståelse, hvor relationen mellem hoved-hals-nakke-området og resten af kroppen er altafgørende.

Kroppen "kortsletter", hvis man spænder unødigt i hoved-hals-nakke-regionen. Man taler om "den primære styring" (primary control) som forudsætning for al god kropsbrug: en slags indre besked om "at slippe spændingerne i nakken, så hovedet kan gå frem og op, og ryggen forlænges og blive bred".

Man oplæres i en kropslig parathed (awareness in action), som rummer en helhedsoplevelse af kroppen, hvilket ikke er det samme som koncentration.

Man lærer at blive opmærksom på sine dårlige vaner, sit misbrug af kroppen - både forkerte spændingsmønstre, forkert konkret brug af kroppen og forkert vurderingssans. Forkert vurderingssans er misforholdet mellem den måde vi tror, at vi bruger kroppen på, og så den måde vi rent faktisk bruger kroppen på, som ofte er karakteriseret ved misbrug af forskellig art.

De to vigtigste begreber i Alexanderteknikens måde at arbejde med kroppen på er "hæmning" (inhibition) og at "sende retninger" (directions).

Inhibition betyder at stoppe op, at bremse en handling før det gamle misbrugsmønster sætter ind.

Directions - at sende retninger - betyder, at man sender impulser, beskeder ud i kroppen, gennemgår kroppen i tanken, så primary control bringes til at fungere - man tænker forlængelse i retninger væk fra leddene og op gennem rygsøjlen. At lære Alexanderteknik kræver undervisning af en uddannet lærer, - regn med 15-20 lektioner til en start. Der er tale om eneundervisning, hver lektion varer ca. 30 minutter. Prisen er i omegnen af 450,- kr. pr. lektion.

De fleste oplever Alexanderteknik som afspændende, afslappende - fordi de fleste har en i forskellig grad forkert daglig brug af deres krop (når de går, sidder, ligger, cykler, spiller orgel, børster tænder osv.) Eleven "lever af" Alexanderlærers lavere kropslige spændingsgrad. Alexanderteknik handler om kropskoordination. Alexanderteknik styrker rygsøjlen, hvad alle organister har gavn af, og mindsker det generelle slid på leddene.

Der findes beskrivelser af J.S. Bach ved orglet og W.A. Mozart ved hammerflyglet, som samstemmende siger, at de sad fuldstændig roligt, naturligt ranke og med brug af absolut minimale bevægelser, når de spillede.

Vær sikker på, at de også var afspændte i nakke-hals området!

KLEZMERDUO

Henrik Bredholt
*Sopransax, dulcimer, tuba,
vokal, m.m.*

&

Ann-Mai-Britt Fjord
Harmonika, vokal, m.m.

**Kirkekoncerter * Musikalsk bibelfortælling * Adventsfortællinger
* Visdomsfortællinger ***

” Pragtfuld musik, sjælfuldt og sanseligt, intense beretninger, fantastisk aften ”

Læs mere på www.klezmerduo.dk

Kontakt : mail@klezmerduo.dk eller Tlf. 86 194092

FOLKEKIRKENS

kirkemusikskoler

Uddannelse til organist, kirkesanger, kirkekorleder og klokkenist.

Undervisning tilbydes på såvel forberedende basislinjer som eksamenslinjer.

Desuden tilbydes efteruddannelse i hovedfag, herunder individuelt aftalte forløb.

Eksamenslinjerne på skolerne omfatter uddannelserne til

- kirkemusiker med orgel og korledelse (den tidligere PO-uddannelse)
- kirkemusiker med sang
- kirkemusiker med sang og korledelse

Skolerne arrangerer endvidere kortere kursusforløb.

Tilmeldingsfrist til skoleåret 2019-2020: d. 1. marts

Løgumkloster Kirkemusikskole:
lkms@km.dk
tlf: 74 74 40 70

Sjællands Kirkemusikskole:
sjkms@km.dk
tlf. 46 32 03 08

Vestervig Kirkemusikskole:
vvkms@km.dk
tlf. 97 94 16 85

Se yderligere information på: www.kirkemusikskole.dk

HUSK AT MELDE FLYTNING

Når du flytter, skifter telefonnummer eller mailadresse, er det i din egen interesse at give DOKS besked. Oplysningerne sendes på mail til doks@doks.dk

Facebookside om restaurering af domorglet i Aarhus

Danmarks største kirkeorgel, Frobeniusorglet i Aarhus Domkirke, er for tiden under restaurering. Man kan følge med i arbejdet på domorganist Kristian Krogsøes Facebook-side, hvor der ligger videoer om arbejdet på Aarhus-orgel.

Luther-opera i Malmö

Efter at planlagte opførelser i Danmark og Tyskland gik i vasken, får Bo Holtens Luther-opera "Schlagt sie tot" med libretto af Eva Sommestad Holten nu sin sceniske uopførelse på Malmö-operaen d. 11. maj. Operaen synges tysk med svenske overtekster. Dirigent er Patrik Ringborg, og iscenesættelsen står det svenske teaterikon Peter Oskarson for.

Foto: Philip Davall

Den offentlige fagbevægelse står sammen

Lønmodtagerorganisationerne for de offentligt ansatte mødtes **den 14. januar** for at se frem mod OK21. En af dagens konklusioner var: "Med OK18 fandt vi tilbage til fagbevægelsens DNA, nemlig sammenholdet. Sammenholdet gør os stærke, og sammenholdet skaber resultater". Formændene for de faglige organisationer stillede op til fællesfoto.

ALSANG 2020

Spil Dansk har fået en bevilling på over 8,1 mio. kr. fra Nordea-fonden til et landsdækkende fællessangprojekt: ALSANG 2020 – frihed, fremtid & fællessang. Anledningen er 75-året for Danmarks befrielse. Projektet løber fra januar 2019 til udgangen af 2020. De fleste arrangementer vil foregå **den 4. maj 2020**, præcis 75 år efter den dag, frihedsbudskabet lød. Derudover vil der ligge arrangementer i perioden op til **den 4. maj 2020** og i perioden lige derefter.

Der bliver sangkonkurrencer for skolerne samt for professionelle sangskrivere. Skoler og ungdomsuddannelser vil kunne tilgå et online-undervisningsmateriale til fagene dansk, historie, musik og samfundsfag. DR vil medvirke til at udbrede projektet til hele landet via deres medier, kor og orkestre.

<https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/alsang/ormation> **Acceptor**

Medlemsmøder om PFA

I forbindelse med, at DOKS med virkning fra den 1. april 2019 har indgået en pensionsaftale med PFA, som giver medlemmerne en ny og forbedret pensionsordning, afholdes følgende informationsmøder, hvor der vil være mulighed for personlig rådgivning:

Mandag den 4. februar kl. 15.00 – 17.00

i Hendriksholm Kirke, Damhus Boulevard 70, Rødovre

Onsdag den 6. februar kl. 15.00 – 17.00

i Skt. Andreas Kirke, Hadsundvej 81, Randers NØ.

Torsdag den 7. februar kl. 14.00 – 16.00

i Trinitatis sognegård, Danmarksgade 61, Fredericia

Tirsdag den 5. marts kl. 15.00 – 17.00

i Skt. Bendts kirkes menighedslokaler, Klostersvænget 2A, Ringsted

Moderne er i særlig grad interessante for overenskomstansatte, men også tjenestemænd kan have gavn af mødet og er velkomne til at møde op.

DOKS' årskursus og generalforsamling i Køge

Fra 1. februar er DOKS' hjemmeside åben for tilmeldinger til årskurset, der finder sted på Hotel Comwell Køge Strand **den 6.-8. maj**. Prisen er 4.700 kr. Du kan søge dit menighedsråd om tilskud til at deltage.

I forbindelse med DOKS' årskursus afholdes generalforsamling **den 7. maj kl. 14.00**.

Dagsorden og yderligere information bliver udsendt på medlemsmail og vil være tilgængelig på DOKS' hjemmeside.

Opråb fra kunstnerorganisationer om fjernelse af 2 pct.-besparelserne

De største danske kunst- og kulturorganisationer, heriblandt DOKS, er gået sammen om et åbent brev til både de danske kulturforbrugere og til politikerne på Christiansborg i form af en annonce i en række dagblade.

Afsenderen er 27 kunst- og kulturorganisationer samlet i paraplyorganisationen Dansk Kunstnerråd.

Brevet er et opråb til de danske politikere om ikke at tage det vi har for givet. Kunst- og kulturområdet har gennem en årrække været hårdt ramt af 2 pct.-besparelser, og der bliver i aftaleperioden fra 2016-2022 igen sparet på kunst og kultur. Det har længe haft negative konsekvenser for de enkelte museer, teatre og landets spillesteder. Formand i Dansk Kunstnerråd Jørgen Thorup udtaler:

"Det er afgørende, at politikerne bliver bedre til at skelne mellem udvikling og innovation, og den drift som også er forbundet med et levende kunst- og kulturliv. Det giver ingen mening at bede borgerne forholde sig til, om de ønsker behandling for en livstruende sygdom eller koncert- og teateroplevelser. De er ikke hinandens modsætninger – og det er ikke en farbar sammenligning. I Dansk Kunstnerråd ser vi gerne, at 2 pct.-besparelserne langt om længe bliver taget af bordet."

Genlyd. Europæisk åndshistorie fortalt gennem musik. Seks saloner i Vartov

Seks mandagsaftener fra **den 25. februar til 8. april** afholdes "salon" i Vartov, hvor mennesker med forstand på musik- og åndshistorie taler sammen, og indimellem illustrerer medvirkende musikere og ensembler, hvad der er på spil. Derefter er der koncert, hvor aftenens temaer opleves gennem musikken.

Aftenen slutter med ost og rødvin med mulighed for dialog med musikerne og de øvrige medvirkende. Blandt de medvirkende er Morten Schuldt-Jensen og Sven Rune Havsteen, Lars Ulrik Mortensen og Dorthe Jørgensen, Jens Elvekjær og Erik A. Nielsen, Anders Beyer og Tania Ørum. Moderator er Esben Tange.

www.grundtvig.dk

DOKS' nytårspublikation 2019

Årets nytårshilsen, tre sange af Peter Møller, er udsendt til alle aktive medlemmer af DOKS. Pensionister og andre medlemmer, der ikke har modtaget nytårspublikationen, kan rekvirere den fra DOKS' sekretariat som pdf eller eventuelt i papirform.

Syddansk Musikkonservatorium

Konservatoriet i Esbjerg kan glæde sig over et markant øget ansøgertal til konservatoriets organistuddannelse – i år fire velkvalificerede ansøgere.

Syddansk Musikkonservatorium afholder **den 1. og 2. marts** et efteruddannelseskursus i korledelse for organister. Underviseren er Morten Schuldt-Jensen, som også er konservatoriets faste lærer i korledelse.

Adjungeret professor Hans-Ola Ericsson afholder en masterclass **den 5. februar. 6. februar** spiller han alle Bachs Neumeister-korale ved en koncert i Hjerting Kirke.

Marcussen & Søn yder støtte til det adjungerede professorat i en femårig periode.

Viderø-samlingen er

en orgelhistorisk gavepakke

Finn Viderø: A Retrospective – volume 1-4 (Danacord) Finn Viderø, orgel

Denne artikkelen er i sin helhet viet en musikk- og orgelhistorisk svært interessant utgivelse. Plateselskapet Danacord har her relansert en mengde av Finn Viderøs innspillinger.

Finn Viderø (1906-1987), dansk organist, musikkviter og pedagog, var som kjent en av de aller fremste organister av sin generasjon. Både gjennom egen undervisningsvirksomhet, og gjennom orgelskolen han ga ut, har han dessuten betydd svært mye for utdanningen av organister både i og utenfor sitt hjemland. Av ledende norske organister fra siste halvdel av 1900-tallet var f.eks. både Bjørn Boysen og Søren Gangfløt Viderø-studenter.

Viderøs ettermæle ble etter hvert litt blandet, særlig i Danmark. Dette skyldtes nok en kombinasjon av at hans musikalske estetikk gikk av moten, samtidig som han hadde et lynne som stadig førte ham opp i konflikter og kontroverser. Med alt dette som bakteppe, er det interessant å «gjenopplage» interpreten Finn Viderø gjennom disse CDene.

Den første dobbelt-CDen konsentrerer seg om Bach, med *Orgelbüchlein* som hovedverk. I tillegg får vi høre partitaen over *Sei gegrüßet, Jesu gütig*, noen enkeltstående koralpreludier og *Preludium og fuge i h-moll*. Helt til sist kommer *Toccat og fuge i d-moll*. Bortsett fra sistnevnte verk, er alt spilt inn på Marcussen-orgelet i Sorø kirke (1942, 37 st.). Dette instrumentet er blant de mest vellykkede orglene fra orgelbevegelsen, som Viderø var en av de fremste ambassadører for. Orgelet har for så vidt den skarpe intonasjonen i toppen vi gjerne forbinder med disse «neobarokke» orglene, men samtidig er ikke minst 8-fotsfløytenes veldig runde og syngende i klangen. Ca 1/3 av pipene var gjenbruk fra kirkenes forrige orgel (Gregersen, 1864). Det må sies at kombinasjonen gamle og nye stemmer fungerer bemerkelsesverdig godt på dette instrumentet, bygget som det ble i en tid for mange merkelige orgelkompromisser.

Finn Viderø har en svært nøktern, nærmest objektiv spillestil, preget av legatospill og stabile tempi. Sammenliknet med sine samtidige, velger han stort sett ganske hurtige grunntempi, noe jeg liker godt. Han prioriterer oversikt og helhet framfor musikalske detaljer, også dette en reaksjon på romantikkens svært personlige tolkninger. Hos Viderø står på godt og vondt notebildet i sentrum, riktignok uten den kjennskap til barokkens oppføringspraksis 60 år med ytterligere musikologisk forskning nå har gitt oss. Kombinert med en teknisk skikkelighet av det mer tidløse slaget, gir alt dette oss en *Orgelbüchlein* med integritet, selv om det også oppleves som et tidsbilde av en spillestil vi stadig sjeldnere hører.

På dobbelt-CD nr. 2 er vi fremdeles på 50-tallet, og vi får høre intet mindre enn fire forskjellige orgler. På Frobenius-orgelet i St. Johannes-kirken, Vejle, spiller Vidarup flere av Bachs preludier og fuger. Som alltid prioriterer Finn Vidarup nøktern tydelighet gjennom lyse registreringer, legatospill og nærmest metronomisk tempofølelse. Undertegnede synes nok at Bach-innspillingene fra Vejle mangler den musikalske egenverdien *Orgelbüchlein* hadde, dette blir for stift og uorganisk for mine 2018-ører. Orgelet virker heller ikke like spennende som Sorø-orgelet, men her kan 50-tallets opptaksteknologi også være en mulig feilkilde. Marcussen-orgelet i St. Laurentii kirke, Kerteminde, har atskillig mer karakter å by på. Herfra får vi blant annet høre *Pastorale i F-dur*. Vidarup får utnyttet mer av sin sans for storform når orgelet «synger» så godt som det gjør her.

På CD 2 får vi først høre partita over *O Gott, du frommer Gott, Vom Himmel hoch*-variasjonene, samt diverse mindre verker på Sorø-orgelet vi kjenner fra *Orgelbüchlein*-innspillingen. Deretter er vi over på andre komponister. Mange forbinder Finn Vidarup først og fremst med Buxtehude, og i innspilling fra Sorø kirke hører vi nettopp Buxtehudes *Te Deum Laudamus*. Buxtehude-spillet preges naturlig nok av den samme nøkterne presentasjon som Bach-tolkningene. Dette koralpreludiet, basert på Luthers tyske *Te Deum*, kler imidlertid en slik «saklig framstilling» svært godt. For meg blir dette et av utgivelsens høydepunkter. CDen avsluttes med fem koralforspill av Johann Pachelbel, spilt i St. Jacobi kirke, Varde (Marcussen & Søn 1952, 34 stemmer). Greit spilt, men kanskje ikke den mest spennende musikken i utgangspunktet.

Dette er to rene Buxtehude-CDer, opprinnelig spilt inn i 1957 og -58. Begge inneholder en kombinasjon av frie verker og koralpreludier. CD 1 er spilt inn på det tidligere nevnte Frobenius-orgelet i Vejle. Både orgelet og organisten kommer mer til sin rett her enn i Vejle-innspillingene fra volume 2. Riktignok er tolkningene annerledes enn dagens praksis, og en del registreringsvalg er direkte gått ut på dato. Likevel er det både interessant og lærerikt å høre hvordan datidens ledende Buxtehude-interpret løste utfordringene vi stadig jobber med i dette stoffet – enten det gjelder å balansere detalj- og helhetsfokus, eller hvordan løse alle uklarhetene i selve noteteksten.

CD 2 er igjen spilt inn i Sorø kirke. Tross et tidvis «datert» lydbilde, opplever vi en organist som kjenner repertoaret ut og inn, og utfra gjeldende estetikk gjør framførelser på svært høyt nivå.

Den siste dobbelt-CDen inneholder relativt ukjente innspillinger av mye forskjellig. Først kommer diverse verker fra renessansen og tidligbarokken (Sweelinck, Scheidt m.fl.), spilt på Compenius-orgelet (1612, 26 stemmer) på Frederiksborg slott. Med sine autentiske barokkstemmer og ulikesvevende temperering, blir dette noe helt annet enn de øvrige instrumentene vi får høre. Det er dessuten påtakelig hvordan Compenius-orgellets mekanikk og spilleart åpenbart gjør noe med Vidarups spillestil, selv om legatospillet også her er relativt dominerende. Mot slutten av CD 1 kommer enkeltverker av Pachelbel, Dandrieu og Marchand, spilt inn så sent som i 1982 i Tikøb kirke (Husted 1978, 21 stemmer). Jeg kan vel ikke si at jeg får all verden ut av verken musikken eller Vidarups tolkninger her, men det er interessant å merke seg at han i 1982 har nærmet seg dagens idealer mht. registreringspraksis.

Første halvdel av CD 2 består av Walther- og Böhm-koraler spilt inn i 1958 på Marcussen-orgelet i Jægersborg kirke, der Vidarup tidligere hadde vært organist. Hele denne store Finn Vidarup-samlingen avsluttes med et amatøropptak fra en konsert i Dallas, Texas, ti år senere. Her spiller han musikk av den franske komponisten Ropartz. Vidarup klarer her å tilpasse seg en friere spillestil, og atskillig mer nyansert artikulasjon i dette nærmest senromantiske repertoaret.

Alt i alt er denne Vidarup-samlingen en orgelhistorisk gavepakke. For meg blir Buxtehude- og Ropartz-innspillingene klare høydepunkter, mens senbarokken framstår litt statisk i Finn Vidarups tapninger. Uansett hva vi synes om hans spillestil i dag, kan man ikke overvurdere Finn Vidarups betydning for utviklingen og formidlingen av orgelkultur i etterkrigstiden.

FORMANDEN HAR ORDET Af Karin Schmidt Andersen, formand for DOKS

Hvad har DOKS på dagsordenen?

For en måned siden bød vi 2019 velkommen, og i årets første udgave af Organistbladet er det på sin plads at reflektere over nogle af de emner DOKS vil have fokus på i den kommende tid.

I organisationen Folkekirken bør personalegrupperne være repræsenteret i alle organer, der træffer beslutninger. Folkekirken er afhængig af sine veluddannede og engagerede medarbejdere, og deres faglighed bør inddrages. Når der ned sættes arbejdsgrupper, kommissioner og udvalg, er det rimeligt at medarbejderne sikres indflydelse, og det er nødvendigt at relevante faggrupper inddrages i tide når udvikling af nye initiativer sættes i gang. I menighedsråd, provstier og stifter skal medarbejderne sidde med ved bordet.

I det igangværende liturgiarbejde, der intensiveres når de sidste to rapporter fra biskoppernes udvalg bliver offentliggjort, er det vigtigt at kirkemusikeres fagkompetencer bliver anerkendt på alle niveauer i processen. Beslutninger der vedrører liturgi bør ske i et forpligtende samarbejde mellem gejstlige, kirkemusikere og menighedsråd. Det burde være pligtigt for menighedsråd og præster at inddrage organistens musikalske og teoretiske viden,

så snart emnet liturgi og gudstjeneste er på dagsordenen.

Mange steder fungerer samarbejdet mellem menighedsråd og de forskellige faggrupper i kirken fortrinligt. Men der er stadig for mange steder, hvor det psykiske arbejdsmiljø ikke er godt nok eller helt uacceptabelt. DOKS ser eksempler på dette, og Folkekirkens Arbejdsmiljørådgivning bliver i stigende grad anvendt af menighedsråd, der indser at der er problemer.

En undersøgelse fra sidste år undersøgte arbejdskulturen i den folkekirkelige hverdag. I lyset af konklusionerne herfra kunne man ønske sig at ledelsen på alle folkekirkelige arbejdspladser vil udvise tillid til medarbejderne og give dem tilstrækkeligt rum til at de kan udføre deres profession optimalt. Desuden er vækstbetingelserne for det gode psykiske arbejdsmiljø hjulpet godt på vej, hvis medarbejderne oplever at der er en fælles målsætning, som de hver især bidrager til fra deres faglige ståsted i respekt for hinandens faglighed. Undersøgelsen, der bliver grundigt omtalt andet steds her i bladet, er en god hjælp til at forstå de udfordringer, der skal håndteres i folkekirkens arbejdskultur.

Det er afgørende vigtigt at undervisning, kunst og kultur bliver temaer i den politiske debat frem mod det kommende folketingsvalg. Institutionerne inden for disse områder har i de seneste år været nødsaget til at forringe kvaliteten af deres egentlige opgaver pga. af vedvarende krav om besparelser. En afskaffelse af 2 pct.-besparelserne er et skridt i den rigtige retning. Uddannelses- og kulturinstitutioner skal være sikret en økonomi til drift og udførelse af basale kerneydelser så de kan koncentrere sig om at uddanne på højt niveau og drive kunstnerisk virksomhed med høj kvalitet.

Kulturen er basis for alt andet i vores samfund, det er her vi diskuterer grundlæggende etiske holdninger, det er her vi undres, det er her vi uddannes og dannes, og det er her kriterierne for al prioritering i samfundet er forankret. Derfor har det fatale konsekvenser, hvis disse områder er udsultet.

For de offentligt ansatte var den største erfaring omkring OK18 at sammenhold giver resultater. Det skal vi bygge videre på i fællesorganisationen AC, og med vores overenskomstspartner Organistforeningen.

Alle i DOKS ønskes et godt 2019.

Du har fået en ny, attraktiv pensionsordning

Velkommen til PFA – kom og mød os

En god pensionsordning handler bl.a. om lave omkostninger og gode afkast. I PFA arbejder vi hårdt for begge dele, og det betyder mere til din opsparing. Din nye ordning starter den 1. april, og det hele foregår automatisk, så du skal ikke foretage dig noget. Vi vil selvfølgelig gerne møde dig og fortælle mere om fordele og muligheder i PFA, og derfor holder vi informationsmøder i februar 2019.

På pfa.dk/DDP-DOKS kan du læse om din ordning, booke en personlig rådgivning og se, hvornår vi kommer på besøg.

PFA
Mere til dig

Veje til en bedre arbejdsplads i folkekirken

Da en undersøgelse af præsters arbejdsmiljø i 2017 viste markante problemer med mobning, kom det nok bag på de fleste, at hver fjerde præst svarede, at vedkommende oplever mobning på arbejdspladsen – sommetider, ofte eller altid. Undersøgelsens baggrund var de senere års stigende fokus på trivsel og arbejdsmiljø i folkekirken, med store undersøgelser i 2002 og igen i 2012/2013. Begge undersøgelser viste, at det psykiske arbejdsmiljø i folkekirken generelt ikke er værre end på andre områder, men undersøgelsen fra 2012/2013 pegede på, at der kunne være problemer med mobning.

Selvom undersøgelsen fra 2017 fokuserede på præsters oplevelse af mobning, var der ingen grund til at antage, at problemet kun var aktuelt for præster, - intet menneske er en ø, heller ikke i folkekirken. Undersøgelsen pegede desuden på, at ledelseskultur og struktur kan være en medvirkende faktor til, at mobning er så udbredt.

”... Undersøgelsen af arbejdspladskulturen bidrager til en øget forståelse af såvel synlige som usynlige mekanismer.”

Derfor blev der iværksat en ny undersøgelse for at afdække, om ledelsesstruktur

og kultur er medvirkende årsag til mobning i folkekirken. Denne undersøgelse blev i oktober 2018 afsluttet med et arbejdsblad med titlen ”Undersøgelse af arbejdspladskulturen som årsag til mobning i folkekirken” (Oxford Research, OR).

Undersøgelsens konkluderer bl.a.: ”Konflikter og mobning har i de tidligere undersøgelser ”stukket ud” og ikke haft en umiddelbar forklaring. Undersøgelsen af arbejdspladskulturen bidrager til en øget forståelse af såvel synlige som usynlige mekanismer, der vil være til stede i forskellig grad og i forskellige kombinationer i folkekirkens sogne” (OR).

Der er ikke tale om, at der er problemer alle steder, og heller ikke altid, men om at undersøgelsen afdækker forhold i arbejdspladskulturen indenfor ledelse, samarbejde, kommunikation og værdier, som giver folkekirken som organisation nogle iboende modsætninger, og som kan være forklaring på udbredelsen og karakteren af mobning.

F.eks. nævnes, at ledelsen nogle steder er for usynlig, fordi ingen påtager sig ansvaret for at løse problemer og konflikter, og andre steder for påtrængende, fordi ledelsesstilen bliver operationel, dvs. med for stor fokus på målopfyldelse, systemer, styring og kontrol. Utydelig ledelse er ofte årsag til dårligt psykisk arbejdsmiljø, men det kan være lige så problematisk når ledelsesrollen bliver

Af Bjørn Arberg,
sekretariatsleder i DOKS

Selvledelse indenfor
fællesskabets rammer

Relationel ledelse

Kerneopgaven som
omdrejningspunkt

Tydeliggør
organisationsstrukturen

Folkekirken som
(bedre) arbejdsplads

Bring værdierne frem

Rum for dialog

Anerkend det professionelle
bidrag til kerneopgaven

Interesse for kollegaen

varetaget uhensigtsmæssigt i forhold til de opgaver organisationens medarbejdere skal løse.

Undersøgelsen peger også på problemer indenfor det, der betegnes som "samskabende samarbejde". Rapporten konkluderer, at selvledelse i folkekirken kan få karakter af enegang uden at være i balance med behovet for sammen at skabe resultater omkring kerneydelsen. Der peges også på, at der er situationer hvor magtsprog overtrumfer brugen af anerkendende og lyttende sprog, hvilket i sig selv kan opleves som mobning.

Endelig peger man på, at der i forhold til centrale værdier ikke altid er enighed om kerneopgaven i folkekirken, ligesom folkekirkens indbyggede rummelighed indadtil kan medføre konfliktskyhed i forhold til at drøfte kerneopgaver og kerneydelse

Anbefalinger

Rapporten afsluttes med otte anbefalinger, som kan reducere arbejdspladskulturens negative betydning for mobning.

De kan sammenfattes under begreberne "kerneopgave", "ledelse" og "samarbejde"

Kerneopgave

Efter rapporten fra 2012/2013 havde jeg lejlighed til at deltage i en opfølgingskonference. En del af konferencen var en workshop, hvor man blandt andet skulle definere folkekirkens kerneopgave.

Nem opgave, tænkte jeg, alle må da være enige i, at det er forkyndelse. Men der viste sig en forbløffende uenighed om kerneopgaven, afhængigt af hvilken rolle man varetog i det daglige. Når rapporten om arbejdskultur anbefaler, at man drøfter forståelsen af kerneopgaven på den enkelte arbejdsplads, så giver det derfor god mening.

De folkekirkelige arbejdspladser bør... animeres til og støttes i at zoome ud og først og fremmest drøfte i fællesskab, hvad det er, de som fællesskab skal levere til menigheden (OR).

Der er behov for, at menighedsråd og medarbejderne i kirken får drøftet hvilken kerneopgave man har, og i forlængelse heraf opnår en fælles forståelse af, hvilke værdier og opgaver man er sammen om ved den enkelte kirke. Der tænkes ikke på en teologisk diskussion om retning, men om en fælles opfattelse af, hvordan man skal skabe rammerne for kirkens trosfællesskab.

En fælles forståelse af kerneopgaven vil hjælpe med at reducere den konfliktskyhed, som præger folkekirkens organisation. Den vil tillige være fundamentet for, at man kan implementere de øvrige anbefalinger, fordi enighed om kerneopgaven muliggør anerkendelse af hinandens faglige bidrag, selvledelse indenfor rammerne af fællesskabet, dialog, værdibaseret relationel ledelse osv.

Ledelse

Flere af anbefalingerne drejer sig om den måde ledelse og selvledelse udøves i folkekirken. Budskabet er, at der skal være sammenhæng mellem ledelsesrollen og de opgaver og værdier man arbejder med i folkekirken. Det anbefales i rapporten, at man skal undgå en operationel ledelsestænkning, hvor elementer som styring, tidsregistrering, kontrol og detailorientering er fremherskende, og søge imod relationel ledelse, hvor menighedsråd og den gejstlige ledelsesstreng orienterer sig imod fælles værdier, teamånd, gensidig forståelse, respekt og anerkendelse om opgave og faglighed.

... "der er et behov for, at ledelsen skaber et arbejdsfællesskab på baggrund af fælles og synlige værdier og en fælles opfattelse af kerneopgaven. Dette behov opfyldes ikke af en operationel lederrolle..." Vi ser dermed en opgave i at gentænke og opnå enighed om, at ledelsens opgave består i at skabe relationer, der motiverer og inspirerer individer til at agere til fællesskabets bedste. Dette gøres naturligvis ikke fra den ene dag til den anden. En bevidsthed om forskelle i ledelsestilgang og en italesættelse gør dog meget" (OR). Det er befriende klar tale. Folkekirken har i en årrække været under et stigende økonomisk pres, og som følge deraf har man oplevet at ledelsesrollen nogle steder har udviklet sig i retning af en stærkere operationel ledelse. Men i en værdibåren organisation som folkekirken findes vejen

til den gode opgaveløsning og den gode arbejdsplads ikke i et excel-regneark, men i en drøftelse af værdier, opgaver og visioner. Det tror jeg, at vi er tjent med at anerkende i mange sammenhænge.

Konklusionen må være, at det bør være slut med New Public Management-inspireret ledelse, og velkommen til en moderne, relationsbaseret ledelsesstil.

Samskabende samarbejde

At være selvledende er ganske almindeligt for organister, og formentlig også for de øvrige faggrupper, som arbejder i folkekirken, fra præst til graver. Rapporten anerkender selvledelsen som en værdi, og i en vis udstrækning en nødvendighed, i en organisation hvor der ofte er én eller få indenfor hver faggruppe. For de fleste organister er det nærmest utænkeligt, at man ikke skulle være selvledende. Men rapporten peger også på en fare ved selvledelse, som ikke må blive en solistkultur, hvor "enhver passer sit". Selvledelse skal netop udøves i respekt for den fælles opgave, man er sammen om.

Skal samarbejdet blive samskabende, så betyder det, at organisten f.eks. ikke kan

anlægge en "ud af min butik-holdning", når samtalen drejer sig om musikken i kirken. Omvendt understreger rapporten behovet for, at kirkens personale anerkender hinandens faglige kompetencer, og udviser interesse og respekt for kollegaen. Organisten kan med rette forvente respekt om sin faglighed og sine kompetencer, og forvente samarbejde og lydhørhed, når det drejer sig om musikalske anliggender, ligesom organisten naturligvis bør have samme respekt om fagligheden hos præsten, kordegnen, kirketjeneren m.fl.

"For de fleste organister er det nærmest utænkeligt, at man ikke skulle være selvledende."

I den forbindelse vil jeg gerne dele en iagttagelse fra folkekirken arbejds miljørådgivning, som nu har fungeret i et par år. Man begynder i rådgivningen at have et indtryk af, hvilke fagområder som især har andel i sager om rådgivning om det psykiske arbejdsmiljø. Det er tankevækkende, at der tegner sig en tendens til, at

det især er de personer, der skal samarbejde omkring gudstjenesternes afvikling, som er repræsenteret ved rådgivningsopgaverne. Det er netop her, det værdibårne samarbejde udfolder sig mest, og der er derfor et stærkt behov for et samskabende samarbejde på dette område.

Det er ikke min oplevelse, at der generelt i folkekirken er et ansædnt psykisk arbejdsmiljø. Men at der er rum for forbedring mange steder, er åbenlyst, og lige netop fra min stol kommer man i berøring med en del sager, hvor det psykiske arbejdsmiljø er stærkt lidende.

Jeg forventer ikke, at disse problemer bare forsvinder hvis man følger rapportens anbefalinger, men kan man fjerne arbejdskulturen og ledelsesrollen som medvirkende årsag til mobning og dårligt psykisk arbejdsmiljø, så er meget vundet. Derfor er mit beskedne ønske, at alle med ledelsesansvar i folkekirken tager sig tid til at læse og reflektere over "undersøgelse af arbejdspladskulturen som årsag til mobning i folkekirken".

Ny udgivelsesserie fra Edition-S

Leif Kayser · Orgelværker

Leif Kayser var en af det 20. århundredes mest produktive orgelkomponister. I sin levetid udgav og forhandlede han selv sine værker i sirligt kalligraferede udgaver.

Nu udgives 15 bind med Kaysers orgelværker på Edition-S.

I videst muligt omfang er Kaysers egne trykforlæg benyttet. For at lette tilgangen er værker med C-nøgle blevet skrevet om eller suppleret med udgaver i almindelige nøgler.

Værkerne kan erhverves på www.edition-s.dk

Edition-S / Worsaaesvej 19, 5., 1972 Frederiksberg / tlf: 33 13 54 45 / info@edition-s.dk / www.edition-s.dk

We do Music
PRÆSENTERER

**TILBYDER
OGSÅ
LEONARD
COHEN
KONCERT**

**POJKEN
FLENSBORG**
PIANO

**ANETTE
BUONAVENTZEN**
VOKAL

**ULRIK
BUST**
SAXOFON

DEN NYE SALMETRIO

PRÆSENTATION AF NYE SALMER

PRIS: 8900 KR

SE MERE PÅ
WWW.DENNYESALMETRIO.DK

NY CD

Søndag seksagesima , 2. tekstrække

Jens Henrik Petersen, organist i Sct. Bendts Kirke, Ringsted, fortæller om sine musikvalg

Evangeliet til søndag seksagesima handler om Guds rige, der er som et senepskorn. Lige gyldigt, hvor man kaster sæden hen, giver det godt afkast. Det er en tekst der handler om ødselhed og Guds riges mangfoldighed, siger Jens Henrik Petersen om sine musikvalg. Egentlig er det fastetid, men faste karakteren er ikke udtalt i dagens tekst. Derfor er *Vidunderligst af alt på jord* i bearbejdelser af Christian Præstholm og Henrik Metz valgt som prælude og motet.

I Sct. Bendts Kirke er der næsten altid dåb ved højmesse, og derfor bruger Jens Henrik Petersen sjældent korarbejder som prælude og motet, men vælger som oftest noget festligt. Men ved denne

lejlighed gør han en undtagelse. Postludiet er Buxtehudes stilfærdige *Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort*. Menigheden kan godt lide et eftertænksomt postludium, fortæller han. "I Fredensborg Slotskirke, hvor jeg var før, satte præst og menighed pris på festlig musik hele vejen. Her er det anderledes. Hvis jeg spiller et stille stykke, får jeg positive kommentarer."

Jens Henrik Petersen laver motetplan for 3 måneder ad gangen, og han henter ofte inspiration i "Bag om helligdagen" på Kirkesmusikalsk Kompetencecenters hjemmeside, hvor en præst og en organist tolker dagen og giver forslag til korsatser, motetter, salmer mm. Her er også ideen til korverset *Midt iblandt os er Guds rige* hentet.

Kirken råder over et blandet kor på 18 medlemmer, hvoraf 9 medvirker ved højmesse. Jens Henrik Petersen er glad for sine dygtige sangere, der næsten alle er aktive i andre korsammenhænge.

Musikvalg

Præludium: Christian Præstholm: *Vidunderligst af alt på jord*

Motet: Henrik Metz: *Vidunderligst af alt på jord*

Under altergangen: Korvers: *Midt iblandt os er Guds rige*

Postludium: Buxtehude: *Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort*

PIANOKOMPAGNIET

Pianokompagniet er et team af erfarne klaverstemmere og instrumentmagere.

På vores værksted findes altid et udvalg af brugte istandsatte klaverer og flygler af anerkendte fabrikater, blandt andet nyere brugte japansk producerede Yamaha klaverer og flygler.

SCHIMMEL
PIANOS

Pianokompagniet forhandler Schimmels klaverer og flygler. Schimmel er grundlagt i 1885 og produceres i Braunschweig, Tyskland.

Pianokompagniet · Åbyvej 79 · 8230 Åbyhøj · tlf. 7023 8088 · aar@pianokompagniet.dk

www.pianokompagniet.dk

DOKS-ARRANGEMENTER**8. marts, 5. april**

Bestyrelsesmøder i DOKS

6.-8. maj

DOKS' årskursus i Køge

7. majDOKS' generalforsamling på
Hotel Comwell, Køge**PFA, MEDLEMSMØDER****4. februar**

Hendriksholm Kirke, Rødovre

6. februar

Skt. Andreas Kirke, Randers

7. februar

Trinitatis sognegård, Fredericia

5. marts Skt. Bendts kirkes menighedslokaler,
Ringsted**ARRANGEMENTER /
KONCERTRÆKKER
KØBENHAVN****indtil 22. februar**

TRINITATIS KIRKE

Koncert hver fredag kl. 16.30.

www.trinitatiskirke.dk**5. marts-16. april**

VOR FRELSERS KIRKE

"Aftenmusik - J.S.Bach på Elefantorglet"

Lars Somod spiller passionsmusik for
påske hver tirsdag kl. 17.30.www.vorfrelserkirke.dk**HILLERØD****13. januar-10. februar**

FREDERIKSBORG SLOTSKIRKE

Vinterkonserter søndage kl. 15.

www.frederiksborg-slotskirke.dk**HERNING****30. maj - 2. juni**

Himmelske Dage på Heden

www.himmelskedage.dk

Organistbladet bringer oplysninger om
koncerttrækker, festivals og andre
arrangementer. Send gerne oplysninger
om din arrangementsrække til
organistbladet@doks.dk

KURSER**1. februar**Salmer i konfirmandundervisningen.
Netværksdag på Sjællands Kirkemusik-
skole v/ Anne-Mette Riis.www.kirkemusikskole.dk**4. februar, 25. februar,
11. marts og 25. marts**Orgelimprovisation til gudstjenesten
v/ organist & kantor Jakob Lorentzen i
Skt. Markus Kirke, Aalborg.www.kirkemusikskole.dk**25. februar til 8. april**Genlyd. Europæisk åndshistorie fortalt
gennem musik. Seks saloner i Vartov.www.grundtvig.dk**25. februar + 11. marts**"Det lille orgel" uden pedal i
Roskilde domkirke v/ Kristian Olesen.www.kirkemusikskole.dk**1.-2. marts**Efteruddannelse i korledelse for orga-
nister v/Morten Schuldt-Jensen på Syd-
dansk Musikkonservatorium, Esbjerg.www.sdmk.dk**1. marts + 4. april**Salmer fra det 21. årh. Om salme-
ledsagelse v/ Erik Kolind i St. Magleby.www.kirkemusikskole.dk**2. marts**PR for kirkemusikken i medierne
v/ journalist og grafiker Svend Løbner i
Folkekirkens Hus, Aalborg.www.kirkemusikskole.dk**4. marts**Salmer og Musik til påske
v/ lektor Jørgen Kjærgaard og
rektor Tine Fenger Thomsen på
Vestervig Kirkemusikskole.www.kirkemusikskole.dk**28.-29. marts**Inspirationsdage for juniorkorledere
med Susanne Wendt.www.bornekorakademiet.dk**29.-31. marts**Orgelekskursion til barokorgler
i området v/ Oldenburg.www.kirkemusikskole.dk**16. april**Foredrag v/ Hans Chr. Hein: "Bachs pas-
sioner i dag - koncert eller gudstjeneste?"
på Løgumkloster Kirkemusikskole.www.kirkemusikskole.dk**10.-21. juni**Studiedage på nodebiblioteket,
Løgumkloster.www.fuk.dk

DOKS'EN UD AF BOKSEN Af Mikael Garnæs

Man får en alvor forærende

Birgitte Frandsen er organist på Rigshospitalet

Rigshospitalet i København er et stort og uoverskueligt bygningskompleks, og man ser ikke straks, at det også rummer en kirke. Den ligger gemt bag ambulatoriet for blodprøvetagning. Men der holdes gudstjenester, koncerter, sangaftener og korprøver, og der er ansat en DOKS-organist: Birgitte Frandsen, som har virket der siden september 1995, kort tid efter sin eksamen.

"I begyndelsen syntes jeg, at det var et lidt tungt hus at være i med megen sygdom og ulykke", fortæller hun. "Men efterhånden opdagede jeg, at sådan et sted får man en alvor forærende, som er relevant for en kirke. Kirkens ord, bøn og takkesang kommer meget tæt på. Hospitalet er et følsomt sted, hvor det er vigtigt at man melder sig ind i tingene, også menneskeligt. Vi har tit meget interessante samtaler til kirkekaffen."

"Kirken er det roligste rum på hospitalet, og bliver ofte brugt som stillerum. Der ligger en gæstebog, hvor man kan læse mange rørende ting."

Der holdes højmesse hver søndag, morgensang to fredage om måneden og en andagt "Lysglimt" hver onsdag. Rigshospitalet har ansat fire præster samt en imam, og den ledende hospitalspræst er Birgittes chef. Der er intet menighedsråd. Teamet omfatter desuden en akademisk medarbejder og tre kirkesangere.

Et af Birgittes kerneområder er Rigshospitalets kor, som hun oprettede kort efter sin ansættelse. Det er et blandet kor på omkring 40 medlemmer, overvejende personale fra RH, som synger ved koncerter både på Rigshospitalet og ude i byen. Udover klassiske koncerter har koret også optrådt ved arrangementer som 25 års-jubilæet for den første PET-scanner på Rigshospitalet og Sexologisk Kliniks 50 års jubilæum.

Birgitte har et tæt samarbejde med patientbiblioteket om koncerter, sangaftener og andre arrangementer. Disse to instanser er sammen med Rigshospitalets Børn-UngeProgram gået sammen om at lave en fælles platform, der hedder "Kultur på Riget" hvor alle kulturelle arrangementer annonceres.

"Jeg har ikke noget stort koncertbudget, men der er en høj grad af frivillighed. Oboisten Henrik Goldschmidt har f.eks. gennem 15 år spillet julekoncert med to medlemmer af sit Middle East Peace Orchestra, og Concerto Copenhagen har doneret, at tre musikere fra orkesteret ca. 8 dage om året går rundt på afdelingerne og spiller for patienterne. Musikerne oplever at komme til stuer, hvor fjernsynet kører og patienterne måske ikke er blevet informeret på forhånd. Det er at være musiker på andre præmisser, men de oplever det som en stor gave at kunne give patienter en oplevelse på sygelejet." En anden der yder en stor frivillig indsats er pianist og P2-vært Mathias Hammer. Sammen med Birgitte arrangerer han sangaftener, hvor der synges efter højskolesangbogen, og kendte personer udefra medvirker. Sangværterne stiller op uden honorar, hvilket også bidrager til den gode fællesskabsfølelse, der opstår, når patienter, folk udefra og personale synger sammen i Rigshospitalets forhal.

Ud over sit organisthverv spiller Birgitte bratsch i forskellige orkester- og kammermusiksammenhænge, og hun synger i Sokkelund Sangkor, hvor hun henter stor inspiration fra dirigenten Morten Schuldt-Jensen til sit eget korarbejde. "Morten er meget dygtig både som dirigent og sangpædagog, og jeg betragter det som en slags efteruddannelse at være med i hans kor."

Trio fra CoCo spiller i Rigshospitalets forhal

Birgitte Frandsen

Henrik Goldschmidts trio

Birgitte Frandsen dirigerer "Elverskud" i Skt. Jacobs Kirke

